

Redegørelse afgivet af udenrigsminister (Lars Løkke Rasmussen) den 12. oktober 2023

Redegørelse

om

samarbejdet i Arktis

(Skriftlig redegørelse)

1. INDLEDNING

Formålet med redegørelsen er at orientere Folketinget om Kongeriget Danmarks konkrete indsatser i Arktis siden sidste redegørelse med særligt fokus på de vigtigste begivenheder og resultater i forhold til det internationale arktiske samarbejde i det forgangne år. Redegørelsen fungerede indtil 2021 som en afrapportering på Kongerigets Arktiske Strategi 2011-2020. Der foreligger endnu ikke en ny fælles Arktis-strategi for Kongeriget.

Det blev på mødet i det Udenrigs-, Sikkerheds- og Forsvarspolitiske Kontaktudvalg den 6. juni 2023 konkluderet, at arbejdet med et fælles grundlag for Kongerigets Arktis-politik igangsættes, når Grønlands udenrigspolitiske strategi er tiltrådt (Færøerne fik en ny opdateret arktisk politik i efteråret 2022), således at en fælles tilgang kan foreligge i god tid, inden Kongeriget overtager formandskabet for Arktisk Råd i maj 2025.

Aktiviteter, der relaterer sig til forholdet mellem Danmark og henholdsvis Grønland og Færøerne, behandles i regeringens årlige redegørelse om rigsfællesskabet (R11/2023). Der er samtidig taget højde for, at regeringens redegørelse om det nordiske samarbejde (R2/2022), også behandler emner, der har relation til samarbejdet i Arktis.

1.1 Den generelle udvikling i Arktis

Ruslands invasion af Ukraine den 24. februar 2022 ændrede grundlæggende forudsætningerne for det internationale samarbejde om Arktis. Umiddelbart efter invasionen besluttede de syv ligesindede arktiske stater (alle Arktisk Råds medlemsstater bortset fra Rusland) at sætte samarbejdet i Arktisk Råd på pause. Der blev i juni 2022 besluttet en begrænset genoptagelse af projektsamarbejde, hvor Rusland ikke deltager. Det lykkedes endvidere på et virtuelt embedsmandsmøde den 11. maj 2023, hvor også Rusland deltog, at sikre en overdragelse af formandskabet fra Rusland til Norge. Det er endnu usikkert, på hvilket aktivitetsniveau

Arktisk Råd vil fungere under norsk og efterfølgende Kongeriget Danmarks formandskab.

Den spændte situation i forhold til Rusland påvirker også dynamikkerne i Arktis. Sikkerhedssituationen i Arktis er fortsat uændret efter Ruslands invasion af Ukraine. Ganske vist svækkes Rusland militært som konsekvens af krigen i Ukraine, men Ruslands militære styrker i Arktis er i høj grad intakte. Samlet set gør situationen Rusland til en mere uforudsigelig aktør – også i Arktis. Derfor er de langsigtede sikkerhedspolitiske implikationer for regionen uklare. Rusland har de seneste år udbygget sine militære kapaciteter i Arktis. Udbygningen vurderes at have defensiv karakter, men rummer i stigende grad elementer, der kan anvendes i offensive operationer. Ambitionen om lavspænding er dermed stadig under pres, men forbliver sammen med principperne i Ilulissat-erklæringen om fred, dialog og samarbejde inden for gældende internationale spilleregler hjørnestenen i Kongerigets Arktis-politik.

NATO har i lyset af den sikkerhedspolitiske udvikling øget sin opmærksomhed på Arktis. 'Det Høje Nord' blev senest fremhævet i kommunikéet under NATO-topmødet i Vilnius i juli 2023. Topmødekommunikéet fra Vilnius slår ligesom NATO's strategiske koncept fra 2022 fast, at Ruslands evne til at forstyrre de allieredes forstærknings- og forsyningslinjer og den frie sejlads over Nordatlanten udgør en strategisk udfordring for alliancen. Finlands nylige og Sveriges kommende medlemskab af NATO vil styrke mulighederne for koordination og samarbejde i Norden. Når Sverige bliver en del af Alliancen, vil syv af de otte arktiske stater være NATO-medlemmer.

Kongeriget forholder sig løbende sammen med vores allierede til den nye dynamik og sikkerheden i regionen. Danmark vil med det nye forsvarsforlig i samarbejde med Grønland og Færøerne forbedre overvågningen og suverænitets-håndhævelsen i Arktis samt understøtte nære allieredes og NATO's opgaveløsning i regionen. Desuden arbejdes der på

tiltag, der skal mindske risikoen for misforståelser og utilsigtet eskalering ved bl.a. at styrke rammer og procedurer for informationsudveksling. Samtidig er samarbejdet mellem Grønland, Færøerne og Danmark styrket gennem det Udenrigs-, Sikkerheds- og Forsvarspolitiske Kontaktudvalg.

Der har gennem en årrække været en stødt stigende international interesse for Arktis grundet regionens mange udfordringer og muligheder. Disse består uanset konsekvenserne af krigen i Ukraine og understreger, at der trods disse konsekvenser er et stærkt – og fortsat stigende – behov for internationalt samarbejde. Det gælder stadig, at temperaturen i Arktis nu stiger mere end tre gange hurtigere end det globale gennemsnit. Stigninger, som allerede er særdeles mærkbare for økosystemer og biodiversitet, og som i højere og højere grad påvirker arktiske samfund og oprindelige folk med deraf følgende store krav til tilpasningsevne. Gennem de senere år er forhold som smeltning af permafrost og naturbrande blevet mere hyppige fænomener. Klimaforandringer gør samtidig Arktis mere tilgængelig. Det skaber kommercielle muligheder, bl.a. nye sejlruter og udvinding af råstoffer. Disse nye muligheder kan have negative følger, bl.a. i forhold til det arktiske miljø samt øget behov for søredning (Search and Rescue).

2. INTERNATIONALT SAMARBEJDE OM ARKTIS

2.1 Arktisk Råd og overdragelse af formandskabet fra Rusland til Norge den 11. maj 2023

Den russiske invasion af Ukraine den 24. februar 2022 satte en brat stopper for samarbejdet i Arktisk Råd med den nødvendige beslutning om at sætte samarbejdet på pause.

Arktisk Råd har siden sin oprettelse i 1996 udfyldt en vigtig rolle som det primære forum for det internationale samarbejde i Arktis. Pausen i Arktisk Råd har efterladt et tomrum i koordineringen og dialogen om arktiske emner. Dette gælder ikke mindst for befolkningen i Arktis, herunder de oprindelige folks organisationer, som bl.a. er involveret i Arktisk Råds projektsamarbejde om emner af betydning for indbyggerne i Arktis. Hertil kommer det anerkendte arbejde med at kortlægge klimaforandringer og deres påvirkning af Arktis (benyttes bl.a. i rapporter fra ”Intergovernmental Panel on Climate Change – IPCC”) og implementering af den regionale handlingsplan vedr. marint affald, herunder plastik.

I juni 2022 blev der truffet beslutning om en begrænset genåbning af visse dele af projektsamarbejdet for projekter, hvor Rusland ikke deltager. Efterfølgende lykkedes det at overdrage formandskabet fra Rusland til Norge på et møde i Arktisk Råd den 11. maj 2023 med deltagelse af alle otte stater og repræsentanter for de seks oprindelige folk. Fra Kongeriget deltog Grønland, Færøerne og Danmark. Mødet blev afholdt virtuelt og på embedsmandsniveau blandt de såkaldte Senior Arctic Officials. Dermed adskilte mødet sig fra det traditionelle ministermøde, der normalt markerer overgangen fra et formandskab til et andet. Under norsk formandskab vil der løbende blive taget stilling til mulighederne for at gennemføre aktiviteter, som er i overensstemmelse

med de principper, som de arktiske ligesindede stater er enige om at følge.

2.2 Forebyggelse af ureguleret fiskeri i Det Arktiske Ocean

Sammen med Canada, EU, Island, Japan, Kina, Norge, Rusland, Sydkorea og USA har Kongeriget Danmark for så vidt angår Grønland og Færøerne indgået en internationalt bindende aftale, som skal sikre, at der ikke fiskes i det internationale højsøområde i det Arktiske Ocean, før der er tilstrækkelig videnskabeligt grundlag for et bæredygtigt fiskeri. Aftalen blev indgået i november 2017 og trådte i kraft den 25. juni 2021. Som led i aftalens implementering har parterne etableret et videnskabeligt samarbejde, herunder programmet Joint Program of Scientific Research and Monitoring (JPSRM). Dette program skal levere videnskabelig rådgivning til aftalens parter, bl.a. med deltagelse af oprindelige folk og med inddragelse af oprindelige folks viden og lokal viden. Som minimum skal der hvert andet år afholdes et møde i COP (Conference of the Parties), men i implementeringsfasen er disse møder dog hyppigere. Sydkorea var vært ved COP1 i november 2022 og COP2 i juni 2023. COP3 afholdes ligeledes i Sydkorea i juni 2024. UK, ICES og WWF deltager som observatører. Herudover mødes aftalens parter løbende i arbejdsgrupper virtuelt og ved fysiske møder.

2.3 EU

Europa-Kommissionen og EU's Fælles Udenrigstjeneste offentliggjorde den 13. oktober 2021 en fælles meddelelse om prioriteterne for EU's fremtidige Arktis-politik. En drøftelse af EU's Arktis-politik i Rådet blev imidlertid udskudt i lyset af Ruslands invasion af Ukraine, og det er endnu uvist, hvornår Arktis-politikken vil blive taget op til diskussion i Rådet.

I meddelelsen lagde Europa-Kommissionen og Den Fælles Udenrigstjeneste vægt på forholdet til Grønland og Færøerne, der ønsker tættere samarbejde med EU. EU vil bl.a. styrke sit engagement i Grønland med et kommissionskontor i Nuuk. Der pågår dialog mellem regeringen, Naalakkersuisut og EU-Kommissionen om etablering heraf.

2.4 Arktisk samarbejde i nordisk regi

Nordisk Ministerråds arktiske samarbejdsprogram ”Et bæredygtigt Arktis” for 2022-2024 har i lighed med tidligere år bæredygtig udvikling som hovedfokus. I 2023 omfattede det arktiske samarbejdsprogram en åben pulje på 7,3 mio. kr. Hertil kommer en (lukket) pulje for politiske prioriteringer på 2 mio. kr., som fordeles på et senere tidspunkt. Der blev under den åbne pulje i alt ydet støtte til 18 projekter inden for en bred vifte af områder såsom sundhed, infrastruktur, turisme, miljø og klima. For alle projekterne gælder, at der er tale om en stærk involvering af lokale institutioner.

Grønlands Universitet Ilisimatusarfik overtog i 2022, i samarbejde med Nordens Institut i Grønland (NAPA), opgaven som forvaltningsorgan for den åbne ansøgningsrunde under det arktiske samarbejdsprogram. Forvaltningsorganet

flyttede dermed fra forskningscentret Nordregio i Stockholm til Grønland.

3. SPECIFIKKE INDSATSOMRÅDER

3.1 Forsvarets opgaveløsning i Arktis

Det sikkerhedspolitiske klima i Arktis er præget af den tilspidsede internationale situation efter Ruslands invasion af Ukraine, hvilket også kommer til at stille nye krav til Forsvarets opgaveløsning i Arktis. Målet er stadig, at området vedbliver at være et lavspændingsområde. I tæt samarbejde med Grønland og Færøerne vil regeringen med det mål for øje styrke suverænitethåndhævelsen og overvågningen i området.

Regeringen og Naalakkersuisut indgik i 2023 en rammeaftale om Forsvarets fremtidige brug af lufthavnen i Kangerlussuaq efter flytning af atlantbeflyvningen fra Kangerlussuaq til Nuuk og Ilulissat. Aftalen er en genbekræftelse af principaftalen fra 2019, som bl.a. fastslår, at lufthavnen fortsat skal kunne benyttes til både militær og civil beflyvning og fortsat være grønlandsk ejet. Med aftalen er rammen sat for et analysearbejde, der skal danne grundlag for, at der i 2024 kan indgås en dansk-grønlandsk aftale om Forsvarets fortsatte brug af landingsbanen i Kangerlussuaq efter åbning af de nye civile atlantlufthavne i Nuuk og Ilulissat.

3.1.1 Forsvarsforlig og Arktis-aftalen

Det nuværende forsvarsforlig udløber ved udgangen af 2023. Den 28. juni 2023 blev der indgået et nyt forsvarsforlig for perioden 2024-33. Der er udarbejdet et fælles grundlag mellem Grønland, Færøerne og Danmark for forhold vedrørende Arktis og Nordatlanten i forsvarsforliget. Det fælles grundlag opridser målet om at bevare Arktis og Nordatlanten som lavspændingsområde samtidig med, at Ruslands invasion af Ukraine anerkendes som et forsvars- og sikkerhedspolitisk vendepunkt. I det fælles grundlag er der enighed om fokus på forbedring af overvågning og suverænitethåndhævelse i regionen, samt at nære allierede og NATO's opgaveløsning i Arktis og Nordatlanten skal understøttes. Der er desuden enighed om, at grønlandsk og færøsk deltagelse i relevante internationale forsvarspolitiske fora samt i internationale øvelser drøftes nærmere. Der træffes beslutning om konkrete initiativer og kapaciteter i delaftaler, som skal forhandles fra efteråret 2023 og frem. Regeringen vil inddrage Naalakkersuisut og landsstyret tæt i de dele af forhandlingerne, der vedrører Grønland, Færøerne, Arktis og Nordatlanten.

I forbindelse med Arktis-kapacitetspakken er der indgået separate aftaler med Grønland og Færøerne om de kapaciteter, der etableres i de to dele af Kongeriget, herunder bl.a. en luftvarslingsradar på Færøerne og en militær og beredskabsmæssig basisuddannelse i Grønland. Det forventes, at de første elever optages på uddannelsen i medio 2024. Etableringen af luftvarslingsradaren på Færøerne sker i rammen af projektet med etablering af to lignende radarer i Danmark og i samarbejde med Færøerne.

I det nuværende forsvarsforlig er der afsat midler til oprydning efter tidligere amerikansk militær tilstedeværelse i Grønland. Opgaven evalueres i 2023 med henblik på bl.a. afklaring af det videre behov. I 2023 er endvidere en "Masterplan for håndtering af olieforurening i Grønnedal" iværksat. Planen er udarbejdet i tæt dialog med de grønlandske myndigheder, og arbejdet vil strække sig over en årrække.

3.1.2 Internationalt samarbejde

Stormagtsrivalisering præger i stigende grad det sikkerhedspolitiske klima i Arktis og Nordatlanten, og Ruslands invasion af Ukraine har haft store konsekvenser for mulighederne for det internationale samarbejde i regionen.

Forsvarsministeriet samarbejder med myndigheder fra de øvrige arktiske stater i Arktisk Råd og Arctic Coast Guard Forum (ACGF). Samarbejdet i Arktisk Råd sker i arbejdsgruppen Emergency Prevention Preparedness and Response (EPPR), som fastsætter policy og guidelines samt deler erfaringer inden for havmiljøområder. Forsvaret ved Arktisk Kommando deltager i ACGF, der er et uafhængigt og uformelt operativt samarbejde mellem de arktiske kystvagter med fokus på eftersøgning, redning og havmiljø. Norge har formandskabet for ACGF i 2023-2025. Samarbejdet med Rusland i Arktisk Råd (EPPR og ACGF) er p.t. suspenderet pga. krigen i Ukraine. Russisk formandskab i Arktisk Råd og ACGF i perioden 2021-2023 har medført begrænset aktivitet i de to fora. Kredsen af arktiske lande minus Rusland har dog opretholdt kontakten og gennemfører på ad-hoc basis visse aktiviteter uden russisk deltagelse.

Forsvarschefen mødes i udgangspunktet årligt med sine kolleger fra arktiske NATO-lande (samt arktiske NATO-partnerlande) i det såkaldte Arctic CHOD-format (Arctic Chiefs of Defence). Seneste møde fandt sted i september 2023. Møderne har aktuelt karakter af informationsudveksling, selvom der dog er set en bevægelse i retning af et mere struktureret samarbejdsforum.

Forsvaret har udstationeret en forbindelsesofficer til det norske forsvars operative hovedkvarter i Bodø, og der udsendes i 2023 desuden en forbindelsesofficer til det canadiske forsvars operative hovedkvarter, hvor personen skal arbejde med arktiske forhold.

På politisk niveau ses fra flere arktiske stater en stigende efterspørgsel efter koordination og informationsudveksling på forsvarsministerniveau om arktiske forhold. Det forventes, at den politiske udveksling på forsvarsområdet og dermed den løbende inddragelse af landsstyret og Naalakkersuisut vil vokse i omfang og intensitet i de kommende år.

Arktiske spørgsmål drøftes også inden for rammerne af det nordiske forsvarssamarbejde (NORDEFECO) med Island, Finland, Norge og Sverige henset til det ændrede trusselsbillede. Med Finlands NATO-medlemskab, og Sveriges kommende, styrkes forsvarssamarbejdet i NORDEFECO med fokus på NATO. Det betyder bl.a., at den politiske dialog, det operative og materielsamarbejdet styrkes i Norden, så det er tilpasset den sikkerhedspolitiske situation.

3.2 Klima

I 2023 udgav FN's klimapanel, IPCC, den sidste og sammenfattende del af den sjette hovedrapport, der både opsummerer videnskaben om de fysiske klimaændringer, afledte effekter og tilpasningsmuligheder samt udledninger og mitigation. Rapporten fremhæver bl.a., at med stigende opvarmning øges risikoen for, at arter uddør og biodiversiteten i arktiske økosystemer trues, især for arter, der lever på og nær havisen. Afsmeltningen fra Grønlands Indlandsis vil fortsætte, selv hvis den fremadrettede opvarmning begrænses i overensstemmelse med Parisaftalen. Afsmeltningen – og dermed havniveaustigningen – intensiveres i takt med øget global opvarmning. Med en varig global opvarmning på 2-3° C forventes Grønlands Indlandsis næsten fuldstændigt og uigenkaldeligt at forsvinde. Selvom det vil tage årtusinder, før den totale afsmeltning finder sted, vil den på sigt bidrage med op til 7 meters global havniveaustigning.

I Arktisk Råd er samarbejdet om monitorering og vurdering af klimaændringerne samlet i arbejdsgruppen Arctic Monitoring Assessment Program (AMAP) med indspil og samarbejde med bl.a. Conservation of Arctic Flora and Fauna (CAFF). AMAP's seneste klimavidenskabelige opdatering fremhæver bl.a., at tilfælde af kuldebølger på mere end 15 dage er nærmest usete i Arktis siden årtusindeskiftet, og at en reduceret udbredelse af is og snedække på land og til havs medfører fundamentale ændringer i økosystemet med konsekvenser for kulstofkredsløbet og optagelse af drivhusgasser.

På forskningsreserven 2023 blev der igen afsat bevilling til Nationalt Center for Klimaforskning (NCKF) forankret ved Danmarks Meteorologisk Institut (DMI). NCKF's arbejde inkluderer bl.a. forskningsprojekter om fremskrivninger af klimaets variabilitet i de kommende årtier, samt hvordan opvarmningen kan påvirke havstrømme, iskapper og risikoen for farlige tipping points. Vidensopbygningen understøttes af DMI's lange meteorologiske dataserier, som indsamles via DMI's observationsnetværk i Grønland og ved DMI's vinterhavisobservatorium i Qaanaaq. DMI's meteorologiske observationsdata, klimadata samt prognosedata fra vejr- og havmodeller for Grønland er frisat til understøttelse af grøn omstilling, innovation og vækst i Grønland. Klimatidsserier baseret på satellitmålinger bruges til langsigtede undersøgelser af klimaforandringernes effekter i og omkring Grønland og ved Færøerne. En række data fra målinger og modeller udstilles på polarportalen.dk, som er et samarbejde mellem DMI, GEUS og DTU.

På forskningsreserven blev der i 2023 afsat bevilling til Program for Monitoring of the Greenland Ice Sheet (PROMICE) og Greenland Climate Network (GC-Net) forankret ved De Nationale Geologiske Undersøgelser for Grønland og Danmark (GEUS) i samarbejde med ASIAQ Greenland survey. PROMICE overvåger afsmeltningen langs randen af Grønlands Indlandsis ved hjælp af målestationer på isen og satellitobservationer. GC-Net er et netværk af målestationer på den indre del af Indlandsisen, som blev etableret for ca. 30 år siden som led i NASA/National Science Foundation's (NSF) klimaforskningsprogram. I samspil mellem GC-Net

og PROMICE er det muligt at opstille en samlet massebalance for Grønlands Indlandsis. Den seneste undersøgelse viser, at Indlandsisen, alene ved det nuværende niveau af udledninger af drivhusgasser, er så langt ude af balance, at det vil forårsage mindst 27 cm stigning i det globale havniveau, før balancen er genoprettet.

Klimaforskning i Arktis bidrager ligeledes med data og viden til, at planlægning og indsatser i forhold til klimaforandringer og klimatilpasning kan foretages på det bedst mulig grundlag.

3.3 Miljø- og klimastøtte til Arktis (den tidligere DAN-CEA-ordning)

Miljøstøtten og Klimastøtten, der administreres af hhv. Miljøstyrelsen og Energistyrelsen, finansierer en væsentlig del af Kongerigets langsigtede miljø-, natur- og klimaovervågningsindsatser i Arktis og har særligt fokus på forholdene i og omkring Grønland og er et bærende element i Kongerigets arktiske miljø-, natur- og klimaarbejde.

Miljøstøtte til Arktis understøtter dels Kongerigets indsats under Arktisk Råds arbejdsgruppen AMAP om ændringer og påvirkninger af økosystemerne, herunder global forurening af svært nedbrydelige organiske miljøgifte (persistent organic pollutants (POP'er)), tungmetaller, plast og mikroplast, radioaktivitet, sod m.m., dels Kongerigets indsats under arbejdsgruppen CAFF, herunder Circumpolar Biodiversity Monitoring Programme (CBMP), samt indsatser i arbejdsgruppen Protection of the Arctic Marine Environment (PAME).

Klimastøtte til Arktis understøttede i 2023 bl.a. en række langsigtede overvågningsprogrammer, der belyser klimaforandringerne og deres effekter, med i alt 18,5 mio. kr. Indsatserne gennemføres i samarbejder mellem grønlandske og danske forskningsinstitutionerne. Resultaterne af indsatserne afspejles i videnskabelige fagfællebedømte tidsskrifter, Arktisk Råds klimaarbejder og er frit tilgængelige i databaser.

Klimaarbejdet i Arktisk Råd gennemføres typisk af arbejdsgruppen AMAP i samarbejde med og med bidrag fra andre af rådets arbejdsgrupper, og dette arbejde er genoptaget i 2023. De to støtteordninger finansierer en stor del af vidensopbygningen om klima-, miljø- og naturforhold i den arktiske del af Kongeriget til brug for Grønland, Færøerne og Danmark og som bidrag til de globale og regionale klima-, miljø-, og natursamarbejder.

3.4 Miljø og natur

Beskyttelsen af den arktiske natur skal ses i sammenhæng med den traditionelle udnyttelse af naturressourcer i Arktis, herunder fiskeriressourcer og havpattedyr. Det er centralt for Grønland og Færøerne, som har kompetencen for deres respektive natur- og miljøforvaltning under hensyn til de forpligtelser, der følger af internationale aftaler, som er bindende for Kongeriget.

3.4.1 Miljøsamarbejdet i Arktisk Råd

Gennem arbejdet i AMAP har Kongeriget bidraget med viden om global forurening som POP'er, tungmetaller, plast og mikroplast, radioaktivitet og sod. De mangeårige tidsserier og data har bidraget til at styrke globale og regionale reguleringer som Minamata-konventionen om udfasning af menneskeskabt kviksølv bl.a. via et nyt monitoringsprogram og til Stockholm-konventionen om udfasning af POP-forbindelser. Kongeriget har sammen med Canada ledet arbejdet om klimaændringernes effekter på den globale forurenings påvirkning i Arktis og på den fortsatte forurening af arktiske økosystemer fra især POP'er og kviksølv og specielt i marine pattedyr. I den forbindelse er fire baggrundsrapporter publiceret i 2022, som bidrager bl.a. til forståelse af stoffernes effekter på marine økosystemer og sundhedspåvirkningen af især gravide og børn

Kongeriget er desuden i samarbejde med Canada ved at færdiggøre et nyt studie om kortlægning af lokale forureningskilder i Arktis versus forurening fra globale kilder.

En AMAP-rapport fra 2021 om sodforureningen i Arktis dokumenterer forsat høje niveauer af sod, men fald i forureningen fra svovlholdige forbindelser. Overvågningen af sod, metan og andre kortlivede klimakomponenter fortsættes i Arktis, og Kongeriget vil bidrage med ny viden til en kommende rapport. I IMO-regi arbejder Kongeriget for at mindske udledningen af sod i Arktis, under hensyntagen til økonomiske konsekvenser for det grønlandske samfund og erhvervsinteresser.

Canada har i 2023 rettet henvendelse til Danmark og Grønland med henblik på at opnå støtte til en ECA (Emission Control Area) i Arktis mellem Grønland og Canada. Den Canadiske ECA har været drøftet mellem Grønland, Danmark og Canada. Tilsvarende har Portugal siden efteråret 2022 arbejdet for at etablere en ECA i Nordøstatlanten fra Marokko til Grønland. I arbejdet indgår de lande, der forventes at grænse op til ECA'en. Der er tale om Portugal, Spanien, Frankrig, UK, Irland, Island, Grønland, Færøerne og Danmark. Begge ECA'ere forhandles videre i 2023-24.

Kongeriget har desuden bidraget til et arktisk monitoringsprogram for plast og mikroplast samt monitoringsguidelines, som understøtter PAME's regionale handlingsplan om marint affald, og som også er bidrag for andre regionale og internationale organisationer, herunder en ny global FN-aftale om plast, som forventes færdigforhandlet i 2024. Kongeriget deltager også i et nyt studie sammen med Canada og Norge om kortlægning af de negative effekter af plast og mikroplast i arktiske dyr.

Samarbejdet om regulering og beskyttelse af havmiljøet er centreret i arbejdsgruppen PAME. Kongeriget har i 2023-2025 lederskabet for PAME. Under lederskabet vil Kongeriget have fokus på en økosystembaseret tilgang og særligt prioritere undervandsstøj, invasive arter og marine beskyttede områder samt andre effektive arealbaserede beskyttelsestiltag (Other Effective Area-Based Conservation Measures). Flere af disse indsatser inkluderer samarbejde med CAFF.

Som en del af PAME's arbejdsprogram er vejledningen til implementering af en økosystembaseret tilgang i forvaltningen af arktiske marine økosystemer under revidering. Der har været afholdt flere workshops og konferencer, der har bidraget til at sætte fokus på konkret implementering af økosystembaseret forvaltning af Arktis.

3.4.2 Biodiversitetssamarbejdet i Arktisk Råd

Biodiversitetssamarbejdet i Arktisk Råd er samlet i arbejdsgruppen CAFF, hvor Grønland varetager lederskabet i 2023-2025. CAFF har tre prioriterede områder, hvoraf det første område er havet som et tværgående tema i samarbejde med PAME bl.a. med fokus på de nye globale mål under Biodiversitetskonventionen (dette er ligeledes en prioritet for det norske lederskab af Arktisk Råd).

Det andet område er vidensopbygning, herunder sikring af inddragelse af oprindelige folks viden samt viden om status og tendenser for den arktiske natur, og det tredje område omhandler inddragelse af oprindelige folk og unge. Kongeriget har i lederskabsteamet inddraget unge, som deltager i relevante møder og påtænkes at have en rolle ved nye projektinitiativer.

Arbejdet i CAFF bidrager bl.a. med input til Kongerigets arbejde i globale fora for naturbeskyttelse og prioriterer herunder en ny strategisk plan. Ligeledes leder Kongeriget fortsat CAFF's Circumpolar Biodiversity Monitoring Programme (CBMP) sammen med USA og udarbejdede i 2021 en strategi for biodiversitetsovervågningen i Arktis for perioden 2021-2025.

CBMP/CAFF har i 2022 bl.a. fokuseret på den arktiske biodiversitet på land. Den arktiske vegetation har ændret sig markant, mange insekter, fugle og pattedyr er under pres, og der er øget risiko for økosystemændringer og nye forstyrrelser som eksempelvis naturbrande med fatale konsekvenser for natur og mennesker. I 2022 er der arbejdet videre med at søge mulige tilpasninger, bl.a. gennem forvaltningsiltag. Derudover arbejder CBMP/CAFF videre med opdateringer om status for den arktiske marine biodiversitet.

Kongeriget leder to projekter relateret til samarbejdet mellem CAFF og PAME. Det ene projekt omhandler invasive arter og vil belyse, hvilke marine invasive arter der er registreret i de arktiske lande til dato og udarbejde en risikovurdering for videre spredning via skibe med ballastvand og på skrog, herunder også i forbindelse med fremtidige klimaændringer. Projektet er en opfølgning på specifikke handlinger/aktiviteter i Arktisk Råds Strategi og handlingsplan om invasive arter (Arctic Invasive Alien Species (ARIAS)). Det andet projekt omhandler marine beskyttede områder (Marine Protected Areas (MPA)) og udveksling af erfaringer mellem de arktiske lande om andre effektive arealbaserede beskyttelsestiltag. I 2022 er der opnået finansiering til at afholde en international workshop i 2024 om OECM, som ledes af Kongeriget sammen med USA og Canada.

Derudover bidrager Kongeriget til et PAME-projekt, som har til formål at kortlægge marine og kystnære aktiviteter for minedrift, herunder deponering og udledninger af affald

og minespildevand til havmiljøet. Projektet vil give en oversigt over de nuværende arktiske kyst- og marine minedriftsaktiviteter med henblik på at identificere og vurdere den nuværende praksis for marine udledninger af restprodukter.

3.4.3 Beskyttelse af miljø og havmiljø

Kongeriget er part i Biodiversitetskonventionen, og arbejdet i Arktisk Råd (arbejdsgrupperne CAFF og PAME) understøtter implementeringen af konventionens arbejde. Parterne til konventionen vedtog nye globale naturmål og en ramme for arbejdet (post 2020-rammen) på den 15. partskonference (COP15), som blev afholdt i december 2022 i Canada. CAFF og PAME samarbejder bl.a. om et projekt om andre effektive arealbaserede beskyttelsesforanstaltninger, der kan bidrage til implementering af et globalt naturmål på 30 pct. beskyttede havområder.

I regi af Biodiversitetskonventionen arbejder Kongeriget for at fremme, integrere og sikre oprindelige folks rettigheder, herunder hvad angår oprindelige folks deltagelse samt at sikre hensynet til og respekten for oprindelige folks viden og viden fra lokalsamfund, og at dette skal ske i overensstemmelse med oprindelige folks frivillige, informerede og forudgående samtykke i tråd med UNDRIP (FN's Erklæring om Oprindelige Folks Rettigheder).

Kongeriget er desuden part i havkonventionen OSPAR (Convention for the Protection of the Marine Environment of the North-East Atlantic). Danmark er delegationsleder på vegne af Kongeriget. OSPAR har nedsat en ad-hoc arbejdsgruppe (Arctic Outcomes Working Group (AOWG)) til at varetage OSPAR's arbejde med fokus på beskyttelsesindsatsen af den arktiske del af OSPAR-området. Her deltager repræsentanter fra Grønland og Danmark. Arbejdsgruppens første workshop afholdes af Grønland den 16.-18. oktober 2023 på Nordatlantens Brygge i København.

Kongeriget har deltaget aktivt i FN's arbejde med en juridisk bindende tillægsaftale til FN's havretskonvention om beskyttelse og bæredygtig udnyttelse af marin biodiversitet uden for national jurisdiktion (Biodiversity Beyond National Jurisdiction (BBNJ-aftalen)). Tillægsaftalen blev vedtaget i FN den 19. juni 2023, og regeringen har efterfølgende besluttet, at Danmark skal underskrive og ratificere aftalen.

Grønland og Danmark er i øjeblikket ved at implementere et forbud fra FN's søfartsorganisation mod brugen af tung olie som skibsbrændstof i den eksklusive økonomiske zone ved Grønland. Danmark udarbejder i den forbindelse et lovforslag, der skal behandles i Inatsisartut og fremsættes for Folketinget i Danmark.

Endelig bidrager Kongeriget med ny viden om globale forureningsstoffer i Arktis af henholdsvis svært nedbrydelige organiske forbindelser inklusiv PFAS, kviksølv mm. til de globale kemikaliekonventioner Stockholmkonventionen og Minamata-konventionen og til andet regionalt samarbejde.

3.5 Kontinentalsokkelprojektet

Som også beskrevet i Arktisk Redegørelse 2022, har Kongeriget i perioden 2009-2014 indleveret dokumentation (delsubmissioner) til FN's Kommission for Kontinentalsokkens grænser (CLCS) om en udvidelse af kontinentalsoklen i fem områder. De fem områder fordeler sig med tre ved Grønland og to ved Færøerne, herunder området med Nordpolen. De behandles enkeltvis af CLCS, der efter endt behandling afgiver anbefalinger. Hvis der efter CLCS' anbefalinger stadig eksisterer overlappende krav til nabolande, vil den endelige afgrænsning være genstand for politiske forhandlinger mellem disse lande. Kongeriget lægger – helt i tråd med Ilulissat-erklæringen – stor vægt på dialog og direkte forhandlinger mellem relevante stater både i forhold til tekniske geofaglige spørgsmål samt i forhold til spørgsmål vedr. afgrænsning af overlappende sokkelkrav.

CLCS har foreløbigt givet en anbefaling vedr. delsubmission nord for Færøerne. Kongerigets kontinentalsokkel overlapper i dette område med sokler fra henholdsvis Norge og Island. Efter forhandlinger undertegnede parterne i Stockholm den 30. oktober 2019 delingsaftaler vedrørende området, og Folketinget gav sit samtykke efter grundlovens § 19 den 25. maj 2021.

3.6 Grænsedragning mellem Grønland og Canada

For at skabe yderligere fremgang i spørgsmål om grænsedragning mv. i farvandene mellem Grønland og Canada etablerede Udenrigsministeriet sammen med Naalakkersuisut og Canadas regering i forbindelse med fejringen af 10-året for Ilulissat-erklæringen i 2018 en fælles arbejdsgruppe, som skulle se nærmere på udestående grænseforhold i farvandet mellem Grønland og Canada.

På baggrund af intensive forhandlinger undertegnede udenrigsminister Jeppe Kofod, Grønlands Formand for Naalakkersuisut Múte B. Egede og den canadiske udenrigsminister Mélanie Joly den 14. juni 2022 samlet en aftale, der indebærer, at Tartupaluk (Hans Ø) deles. Aftalen moderniserer desuden den gældende grænsetraktat fra 1973 og etablerer den maritime grænse i Lincolnhavet indenfor 200 sømil. Herudover fastsættes kontinentalsokkelgrænsen udover 200 sømil i Labradorhavet.

Traktaten træder i kraft, når parterne skriftligt har informeret hinanden om, at de nødvendige indenlandske procedurer er blevet gennemført. For Danmarks vedkommende indebærer det indhentelse af Folketingets samtykke efter grundlovens § 19, stk. 1. Folketingets samtykke indhentes ved, at udenrigsministeren fremsætter et beslutningsforslag herom. Beslutningsforslaget forventes fremsat i efteråret 2023. Aftalen er blevet enstemmigt godkendt af Inatsisartut den 31. maj 2023. Canada har oplyst, at der er taget skridt mod godkendelse, men at en egentlig ratifikation dog vil skulle afvente fælles forståelse om implementering, for så vidt angår landegrænsen samt efterfølgende ændring af Canadas grænserelaterede regulering.

3.7 Søfart og sejladsikkerhed

FN's Søfartsorganisations (IMO) Polarkode har til hensigt at styrke sikkerheden ved sejlads i arktiske farvande og stiller særlige krav til skibes udstyr og konstruktion samt træning af besætning med henblik på at imødegå de særlige risici forbundet med sejlads i isfyldte farvande. Polarkoden indeholder desuden regler for miljøbeskyttelse af den sårbare natur i Arktis.

Søfartsstyrelsen har arbejdet for at udvide dele af Polarkoden til at omfatte fartøjer såsom fiskeskibe, mindre lastskibe (bruttotonnage under 500) og lystfartøjer, der ikke anvendes kommercielt. IMO vedtog endeligt udvidelsen af Polarkoden på et komitémøde i maj 2023. Målet med udvidelsen er at højne sikkerheden til søs i arktiske egne ved at få en bredere anvendelse af dele af Polarkoden.

Derudover har Søfartsstyrelsen særligt fokus på overholdelse af Polarkoden gennem forebyggende tilsyn særligt rettet imod krydstogtskibe både inden besejling af grønlandske farvande og ved syn foretaget i Grønland. Indsatsen skal bidrage til at opretholde sikkerheden i forbindelse med den øgede sejlads med krydstogtskibe i de isfyldte farvande omkring Grønland.

Til brug for arbejdet i IMO fastlægger Danmark løbende positioner i dialog med både Grønland og Færøerne. Færøerne har desuden associeret medlemskab i IMO og deltager i eget navn.

DMI driver en vejrtjeneste i Grønland, der varsler for farligt vejr og udarbejder vejrudsigter og farvandsudsigter for hele Grønland og det omliggende hav. I henhold til Chicago Konventionen betjener DMI's vejrtjeneste den civile lufttrafik med varsler og udsigter. DMI har siden 2022 varslet for orkan, storm og isslag til grønlandske myndigheder og har i oktober 2023 lanceret varsling til borgere i Grønland. Derudover har DMI igangsat et pilotprojekt om udvikling af varsling af sneskred. Både vejrudsigter, vejrinformation og varsler leveres på grønlandsk. I henhold til SOLAS-Konventionen ("International Convention for the Safety of Life at Sea") betjener DMI's istjeneste skibsfarten i de grønlandske farvande. Både den daglige produktion og udvikling af nye typer isinformationer sker i tæt samarbejde med istjenester i USA, Canada og Norge samt Copernicus Marine Services. DMI betjener også Arktisk Kommando med meteorologisk data og rådgivning, herunder informationer om is-situationen for det arktiske område.

3.8 Søkort og havbundskortlægning

En væsentlig forudsætning for søfart og sejladsikkerhed i Arktis er pålidelige søkort. Geodatastyrelsen (GST) repræsenterer Kongeriget i Den Internationale Hydrografiske Organisation (IHO) og dennes regionale kommissioner og arbejdsgrupper. Arctic Regional Hydrographic Commission (ARHC) er den arktiske regionale kommission, der består af landene USA, Canada, Norge, Island, Danmark og Rusland. Samarbejdet med Rusland er i øjeblikket suspenderet. Kommissionens primære formål er at sikre koordinering mellem de enkelte landes hydrografiske kontorer for deri-

gennem at sikre den størst mulige ensartethed med hensyn til søkort, søopmåling og andre relevante områder, som fx implementering af den nye globale standard for marine data og produkter (S-100) og etablering af ensartet datainfrastruktur for marine data.

Fra september 2022 til september 2023 har GST været formand for ARHC. Formandsperioden blev afsluttet med den årlige ARHC-konference, arrangeret af GST i Nuuk, hvor hydrografiske- og havekspertes fra arktiske lande var samlet. På ARHC-konferencen blev medlemslandene enige om at øge fokus på implementering af S-100 i Arktis, den nye internationale datastandard for marine data, samt på samarbejde og kapacitetsopbygning omkring brug af satellitbilleder som kortlægningsværktøj. ARHC blev endvidere enige om yderligere at styrke samarbejdet med Arktisk Råds arbejdsgrupper PAME og EPPR (Emergency Prevention, Preparedness and Response) samt Arctic Spatial Data Infrastructure (SDI) for at understøtte Arktisk Råds arbejde omkring klimaforandringer og beskyttelse af havmiljøet i Arktis.

I september 2023 har ARHC som led i en kontinuerlig indsats for at kortlægge arktiske farvande mere effektivt derudover offentliggjort rapporten Arctic Hydrographic Risk Assessment. Rapporten indeholder en analyse af skibstrafik, hydrografisk datakvalitet og dybde data for at lokalisere områder med potentiel høj risiko for sejlads og navigation.

3.9 Kortlægning samt digital infrastruktur for arktiske geografiske data

Data og korttjenester samt tilhørende digital infrastruktur har stor betydning for samfundsudviklingen i Arktis. Styrelsen for Dataforsyning og Infrastruktur (SDFI) afsluttede en ny kortlægning af Grønland i det åbne land (del af landjorden uden for byerne og bygderne) med udgangen af 2022.

SDFI samarbejder med de øvrige arktiske landes kortlægningsmyndigheder om den digitale infrastruktur for geografiske data med fokus på at understøtte udbredelse og genanvendelse af arktiske data, der bl.a. er opbygget i Arktisk Råds arbejdsgrupper. Som følge af Ruslands invasion af Ukraine har Arctic SDI-samarbejdet siden marts 2022 været reduceret til projektaktiviteter uden Ruslands deltagelse og følger retningslinjerne for samarbejdet i Arktisk Råd.

SDFI har ansvaret for driften af GNET (Grønlands GNSS (Global Navigation Satellite System) netværk). Bestående af 61 permanente målestationer er GNET den fundamentale geodætiske infrastruktur i Grønland, som sikrer pålidelige geodata bl.a. til brug for en effektiv klimaovervågning af Indlandsisens masse og suverænitethåndhævelse.

3.10 Mineralske råstoffer

Udvinning af mineralske råstoffer udgør et kommercielt potentiale for Grønland, hvortil viden og data er et essentielt værktøj for mine- og mineralindustrien. GEUS forestår i samarbejde med Naalakkersuisut geologisk kortlægning og geo-databaser af Grønland, som består efterforskningsseksker med forskningsbaseret viden om geologien i Arktis og

de dertil knyttede mineralressourcer. SDFI står for at levere det opdaterede topografiske grundlag for de geologiske kort.

3.11 Forskning

Forskning udgør en væsentlig del af fundamentet for arktisk samarbejde og skaber grundlaget for vigtige politiske beslutninger om bæredygtig udvikling og miljø i Arktis. Det bemærkes, at Grønland i 2022 offentliggjorde Grønlands nationale forskningsstrategi 2022-2030 ("Forskning – Vejen til fremdrift") med fokus på bl.a. bæredygtig samfundsudvikling. Det bemærkes endvidere, at Færøerne 2022 offentliggjorde policy-dokumentet "The Faroe Islands in the Arctic", som bl.a. omhandler betydningen af forskning og videnskab for Arktis.

3.11.1 Forskningsaftalen

De otte arktiske stater samt Grønland og Færøerne underskrev i 2017 en juridisk bindende aftale om styrket forskningssamarbejde i og om Arktis. Aftalen skal understøtte samarbejde og friere bevægelighed for forskere, forskningsudstyr m.m. på tværs af den arktiske region. Danmark følger løbende implementeringen af forskningsaftalen gennem de årlige møder og dialog med aftalens parter. Da aftalen omfatter Rusland, har samarbejdet været sat på pause siden marts 2022.

3.11.2 International arktisk hub

Den Internationale Arktiske Hub har siden 2019 været finansieret af både Danmark (ca. 3,0 mio. kr. pr. år) og Grønland (0,75 mio. kr. pr. år) via de årlige finanslove. I 2023 finansierede Danmark 3,1 mio. kr. til hub'en. Formålet med hub'en er at udgøre en koordinerende platform i Grønland for grønlandske, danske og internationale polarforskere samt arktiske interessenter.

3.11.3 Forum for Arktisk Forskning

Forum for Arktisk Forskning (FAF) har siden 2014 fungeret som et centralt organ for arktisk forskningssamarbejde med deltagelse af repræsentanter fra alle de centrale forskningsinstitutioner i Grønland, Færøerne og Danmark. FAF medvirker til at skabe gode samarbejdsrelationer mellem aktørerne inden for arktisk forskning i Grønland, Færøerne og Danmark.

3.11.4 UArctic

Arktisk Universitet (UArctic) er et netværk af universiteter og forskningsinstitutioner m.fl. i den arktiske region, der blev finansieret med 3,0 mio. kr. på finansloven for 2023.

3.11.5 Europæisk samarbejde om arktisk forskning

I 2020 igangsattes EU-projektet EU-PolarNet2, finansieret af EU's forsknings- og innovationsprogram Horizon 2020,

som er verdens største konsortium for arktisk ekspertise og infrastruktur. Projektet løber frem til september 2024. Efterfølgeren til Horizon 2020, Horizon Europe, der løber i perioden 2021-2027, rummer generelt en række finansieringsmuligheder for forskellige aspekter af arktisk forskning.

3.11.6 Kongeriget Danmarks Partnerskab for Rum i Arktis

Uddannelses- og Forskningsministeriet har taget initiativ til, at der som led i etableringen af en række nationale rumpartnerskaber også etableres et Partnerskab for Rum i Arktis. Ved partnerskabets oprettelse i december 2020 bestod partnerskabet af 26 partnere fordelt på tre grønlandske, tre færøske og 19 danske samt en observatør (dansk).

3.11.7 Nyt forskningsskib

Med aftalen om fordeling af forskningsreserven mv. i 2021 blev der afsat i alt 169,1 mio. kr. i perioden 2021-2023 til delvis finansiering af et nyt multidisciplinært ocean- og arktisgående forskningsskib DANA V. A. P. Møller og Hustru Chastine Mc-Kinney Møllers Fond til almene Formaal og Orient's Fond har hver doneret 50 mio. kr. til skibet. DTU er ansvarlig for udbuddet og byggeriet af det nye forskningsskib, som forventes at være klar i 2027. Designfasen forventes afsluttet i 2023.

3.11.8 Styrket arktisk forskning og marint forskningsprogram

På aftalen om forskningsreserven for 2023 blev der afsat 34,8 mio. kr. i alt til styrkelse af arktisk forskning. Heraf udmøntes ca. 30 mio. kr. af Danmarks Frie Forskningsfond i regi af Nordforsk.

Forskningsprogrammet om marin forskning i Nordatlanten (2020-2023) udmøntes af Færøernes Forskningsråd. Programmet, der var finansieret med samlet ca. 27,5 mio. kr. i 2020-2023, blev forlænget med 7,5 mio. kr. årligt i 2024 og 2025. De nye midler til marin forskning er finansieret af Nordatlantpuljen.

3.11.9 Forskning om udenrigs-, forsvars- og sikkerhedspolitik

Der er afsat 10,2 mio. kr. i årene 2023-2026 til forskningsprojekter gennemført af grønlandske, færøske og danske forskningsinstitutioner med henblik på at styrke samarbejdet om udenrigs-, sikkerheds- og forsvarspolitik. Midlerne udmøntes af Færøernes Forskningsråd og er finansieret af Nordatlantpuljen.